

Munca socială sistemică – o introducere* (Systemic Social Work – An Introduction)

Johannes Herwig-Lempp**

Abstract. *From social work to systemic therapy and back : social work is, in its basics, systemic. Not only many mothers and fathers of family therapy come originally from social work. As the „royal disciplin” of the psycho-social field social work adapted eagerly many systemic ideas and methods and developed them further on. It is time to elaborate on these approaches in order to develop the own concepts of social work.*

Keywords : Social work, systemic therapy, systemic social work

Munca socială joacă un rol important pe „scena sistemică”. De două decenii, asistenții/asistentele sociali/e reprezintă un grup profesional important, care participă constant la activitățile de perfecționare în domeniul terapiei și al consilierii sistemice. Ei recurg cu succes și au multe cazuri soluționate datorită aplicării metodelor și conceptelor sistemice în procesul de intervenție în vederea soluționării problemelor asistaților, dar și pentru dezvoltarea personală. Tot mai des aceste concepte și metode se regăsesc în cele mai diversele domenii ale muncii sociale.

Dintre asistenții sociali din Germania, cel mai mare grup este reprezentat de cei care au formare sistemică. Mai mult de un sfert din membrii Asociației Germane de Terapie Sistemică și a Terapiei de Familie (AGTSTF) sunt asistenți și asistente sociali/e, chiar dacă acest lucru nu a fost încă adus în discuție în asociația menționată. Scopul lor principal a fost până acum perfecționarea în terapie, în consiliere și în supervizie (necesare în munca de asistență socială clinică, cu beneficiari care au probleme de adaptare psihosocială).

Mulți părinți ai terapiei sistemice provin din munca socială – ne putem gândi la Virginia Satir, Salvador Minuchin, Insoo Kim Berg, Steve Shazer. Dar pe lângă ei sunt și mulți anonimi, care au ajutat la dezvoltarea teoriei și metodelor sistemice. Temelia concepției sistemice aparține muncii sociale unde, în soluționarea cazurilor se iau în considerare contextul și mediul social al clienților. Astfel, sunt implicați clienții și colegii din rețelele de ajutor și se recurge la folosirea tuturor resurselor.

Asistenții sociali se confruntă adesea cu situații extrem de dificile și de complexe și cu toate acestea ei își păstrează capacitatea de acțiune și decizie (Herwig-Lempp, 2003). Munca socială se centrează pe diferite grupuri de oameni (copii, adulți, bătrâni, șomeri, dependenți de droguri, bolnavi, persoane fără adăpost, persoane cu dizabilități etc.), cu o mare varietate de probleme (sărăcie, neglijare, violență, separare și divorț, boli fizice și

* The paper was presented at the Congress „Creating Futures” held in Berlin, during 29.09.2004 – 2.10.2004 and appeared in *Kontext*, in Vandenhoeck & Ruprecht, 2005, ISSN 0720-107936, 2 (2005), 111-117. Article translate by Camen Victor.

** University Merseburg, Str. Grosse Ulrich nr. 51, 06108 Halle, E-mail : johannes@herwig-lempp.de, www.herwig-lempp.de

psihice etc.). Iată de ce se desfășoară în cele mai diferite cadre : nu numai spații amenajate pentru ședințele de consiliere, dar și pe străzi, în adăposturi, în centre specializate, în centre de zi în grupuri de formare, în săli de clase, la conferințe sau pe parcursul acompanierii clienților spre anumite servicii, eventual în cabinetele medicale.

Competențe

Asistenții sociali nu au întotdeauna conștiința competențelor lor. Uneori ei cred (poate chiar sub influența unor cursuri de terapie) că pot „mai puțin” decât consilierii și terapeuții. De fapt ei/ele pot mult mai mult decât să facă „numai” terapie sau consiliere – ambele competențe constituind doar o mică parte din munca lor propriu-zisă. Pe lângă acestea, dispun de o serie de abilități și deprinderi, precum și de anumite cunoștințe specifice (Lüssli 2001, 392 ; Herwig-Lempp & Schwabe, 2002) :

- ei moderează întâlniri și stabilesc condițiile de admitere și costurile pentru acordarea unor tratamente de reabilitare sau pentru mutarea în azile de bătrâni ;
- mediază între persoanele aflate în dispute – de exemplu, în caz de divorț sau de separare ;
- pot exercita control asupra modului de adaptare și de manifestare al clienților, iar uneori intervin chiar împotriva voinței persoanei în cauză – de exemplu, în cazul în care beneficiarul reprezintă o amenințare la adresa propriei persoane sau a altora ;
- pot crea și menține relații cu persoane pe care alții le consideră ca fiind incapabile de a întreține relații – de exemplu, cu oamenii fără adăpost, sau cu persoane însingurate ;
- însoțesc și sprijină oamenii o perioadă lungă de timp, chiar și atunci când nu se poate remarca vreun progres – de exemplu, pe cei bolnavi psihic ;
- în toate domeniile asistenței sociale fac față unor situații complexe, dezbat aspecte contradictorii, identifică punctele forte și slabe, precum și resursele și șansele de schimbare ; știu unde este nevoie în continuare de sprijin și ajutor specializat sau de adăpost, bani și alte foloase materiale ;
- gestionează organizațiile și stabilimentele în care lucrează, se documentează și își prezintă munca în interior și în afară, față de clienți și față de sferile politice, sau față de cetățeni, solicită sprijin și finanțare. Ca atare, munca lor este mult mai vastă decât cea descrisă în fișa postului. Deseori activitatea lor își lasă amprenta dincolo de domeniul acțiunilor de asistență socială.

Toate aceste atribuții și abilități reprezintă elementele de bază ale muncii sociale, care par de la sine înțelese profesioniștilor acestui domeniu, fără să fie văzute ca fiind competențe profesionale speciale. (Într-un training specializat de terapie familială, o asistentă socială povestea despre practica ei zilnică în cadrul serviciului pentru protecția copilului ; participanții la acea activitate, provenind din alte domenii profesionale, erau îngroziți de complexitatea situației relatate, care cuprindea multe tipuri de clienți, de colegi, de întrebări, prea multe sarcini și probleme – în concluzie, un caz imposibil de urmărit, prea greu).

Disciplina „încoronată”

Cu siguranță, asistenții sociali și asistentele sociale obțin aceste competențe în special prin practică – prin *learning by doing* (învățând prin acțiune), la care se adaugă mai apoi cursuri de perfecționare și trainingurile avansate. Se bazează pe studii prealabile axate pe multiple

dimensiuni astfel încât dobândesc o cunoaștere interdisciplinară. Obținerea licenței rezultă din absolvirea unor discipline precum: știința asistenței sociale, pedagogia, psihologia, sociologia, filosofia, medicina socială, psihiatria socială, terapia sistemică, dar și discipline artistice, ca de exemplu, muzica sau artterapia (vezi figura 1). Absolvenții își dezvoltă capacitatea de orientare în câmpul psihosocial pornind de la cunoștințele dobândite în timpul studiilor astfel încât își identifică domeniul de specializare.

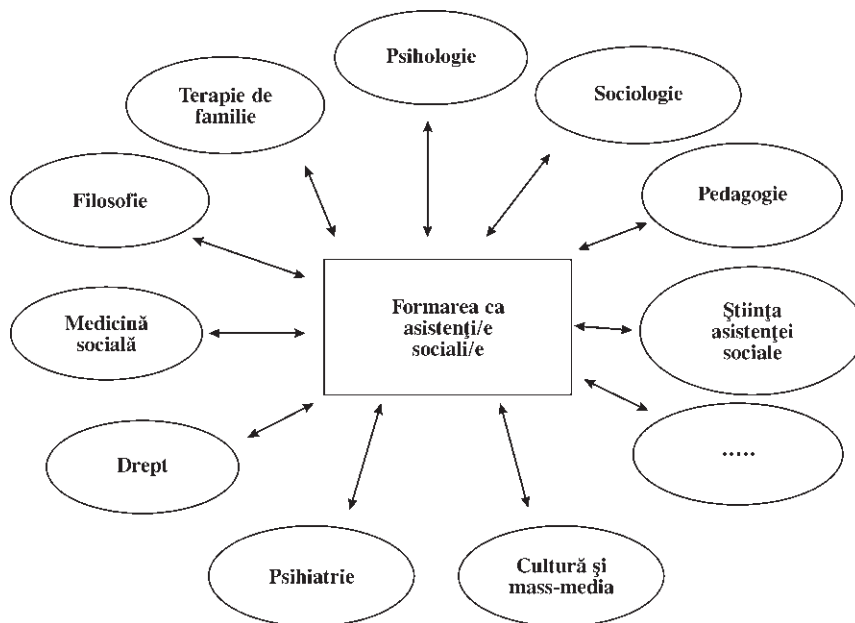

Figura 1. Disciplinele asistenței sociale

Din această perspectivă a pregătirii profesionale, asistenții sociali pot fi considerați *decatloniști*. Decatlonul este disciplina supremă a atletismului: decatloniștii trebuie să stăpânească toate cele zece domenii. Ei nu ajung întotdeauna la performanțele cele mai spectaculoase într-un astfel de domeniu, dar aduc ceva spectaculos sportului, sunt buni în toate cele zece domenii, le stăpânesc și sunt suverani în fiecare dintre ele – spre deosebire de alții, care stăpânesc doar un singur domeniu.

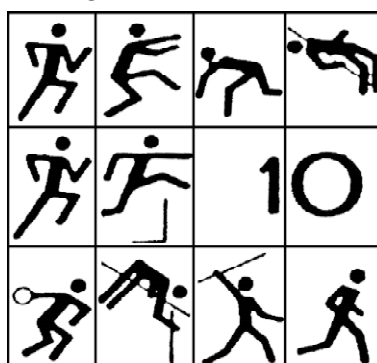

Figura 2. Decatlonul – Regele atletismului

Munca socială a fost întotdeauna sistemică : asistenții sociali privesc cu mare atenție contextul de viață și mediul social al persoanei în cauză, precum și toate perspectivele celor implicați în problema dată (Buss, 2005). Pot să aibă o privire de ansamblu asupra unei situații și, simultan, să acționeze în acea situație, să ia o decizie crucială. Sunt de multe ori în poziția de a alege între două drumuri și reușesc să-și păstreze capacitatea de a discerne. În timp ce alți profesioniști pot avea delimitări mai clare ale atribuțiilor lor și se pot retrage în limitele propriilor lor roluri, asistenții sociali sunt conștienți că trebuie să continue să ofere ajutor, că nu pot să renunțe, oricât de grea sau de nerezolvabilă ar părea o situație.

Sunt folositoare în acest sens tehnicile de asistență socială cunoscute ca proceduri sistemice : recurgera la resursele și soluțiile clienților, orientarea acestora spre sarcină, centrarea pe capacitatea lor de cooperare. Munca socială nu este posibilă fără „perspectiva sistemică” și conceptele înrudite cu ea (Herwig-Lempp, 2002). Această perspectivă face diferența față de alți profesioniști sau față de cei care lucrează voluntar și care adesea nu pot concepe cum de asistenții sociali nu consideră ca fiind o soluție recurgera la forță și demonstrațiile de putere. Dorința asistenților sociali de a obține schimbări cu orice preț, încrederea în capacitatea lor de a avea legături valoroase pentru clienți este la fel de neînțeleasă de alți profesioniști sau de voluntarii din servicii sociale.

Odată cu terapia de familie sistemică, deja în munca de asistență socială timpurie au fost dezvoltate concepte care să răspundă complexității și multiplelor dimensiuni ale problematicii asistenței sociale, atât în teorie, cât și în practică (Milowiz, 1998 ; Ritscher, 2002 ; Simmen *et al.*, 2003 ; Kleve, 2005). Atelierele de lucru, conferințele, perfecționările și programele de masterat în asistența socială (sistemică, clinică, aplicată etc.) se axează în special pe analize fundamentate pe conceptele sistemice din munca socială. Cu aceste ocazii, asistenții sociali au șansa de a-și consolida cunoștințele și de a-și îmbunătăți competențele profesionale. Nu au nevoie să se perceapă ca terapeuți de familie. Ei pot aborda viziunea unei „profesii postmoderne”, care se situează între diferitele sisteme, având rolul de a modera și a media între ele, respectiv de a prelucra acele lucruri pe care aceste sisteme nu le pot prelucra singure” (Kleve, 2005).

Pe de altă parte, asistenții sociali pot deveni conștienți că prin exersarea muncii practice de asistență socială ei pășesc în sfera domeniului „încoronat” participa la această muncă din proprie inițiativă. Pornind de la principiile sistemice de bază, compuse din teorie, metode și diferite tablouri clinice ale beneficiarilor, se pot acumula în această profesie atât cunoștințe solide și experiențe profunde, cât și distracție și bucurii. Cu toate că munca nu va deveni mai ușoară, totuși ea va fi mai ușor de suportat (Vögtli, 2005), așa cum afirmă mulți asistenți sociali dintre cei formați în terapia sistemică. Chiar și „scena (comunitatea) sistemică” poate avea de câștigat de pe urma unei munci de asistență socială conștientă de sine, putând primi, în schimb, noi stimuli pentru propriile proceduri de lucru și înțelegerea contextului. De aici înainte, construirea unei munci sociale sistemice poate deveni o călătorie aventuroasă, dar cu semnificații.

Referințe

- Buss, G. (2005) Verstrickt oder vernetzt – Systemorientierte Perspektiven und Lösungen in den Hilfen zur Erziehung. In: *Der Schweiz. Kontext*, 36, 2, 125-134.
- Herwig-Lempp, J. (2002) Maschinen, Menschen, Möglichkeiten – Eine kleine Ideengeschichte des systemischen Arbeitens. In: *Kontext*, 33, 3, 190-212.
- Herwig-Lempp, J. (2003) Welche Theorie braucht soziale Arbeit? In: *Sozialmagazin*, 2, 12-21.

- Herwig-Lempp, J. și Schwabe, M. (2002) Soziale Arbeit. In : Wirsching, Michael ; Scheib, Peter (eds.): *Paar- und Familientherapie*. Berlin : Springer, 475-488.
- Kleve, H. (2000) *Die Sozialarbeit ohne Eigenschaften. Fragmente einer postmodernen rofessions- und Wissenschaftstheorie Sozialer Arbeit*. Freiburg : Lambertus.
- Kleve, H. (2005) Zwischen den Systemen – Soziale Arbeit als postmoderne Profession. In : *Kontext*, 36, 2, 117-124.
- Lüssi, P. (2001) *Systemische Sozialarbeit. Praktisches Lehrbuch der Sozialberatung*. Aufl. Berna : Haupt, 5.
- Milowiz, W. (1998) *Teufelskreis und Lebenswege. Systemisches Denken in der Sozialarbeit*. Wien : Springer.
- Ritscher, W. (2002) *Systemische Modelle für die Soziale Arbeit*. Heidelberg : Carl-Auer.
- Simmen R., Buss, G., Hassler, A & Immoos, S. (2003) *Systemorientierte Sozialpädagogik*. Berna : Haupt.
- Vögtli, K. (2005) ... und wenn Sozialarbeit(en) leichter würde? In : *Kontext*, 36, 2, 135-148.